

HAL
open science

DESPRE CONCEPTUL DE SALIENȚĂ LINGVISTICĂ ȘI CĂROR FENOMENE CORESPUNDE ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Alexandru Mardale

► **To cite this version:**

Alexandru Mardale. DESPRE CONCEPTUL DE SALIENȚĂ LINGVISTICĂ ȘI CĂROR FENOMENE CORESPUNDE ÎN LIMBA ROMÂNĂ. 2012. halshs-00673661

HAL Id: halshs-00673661

<https://shs.hal.science/halshs-00673661>

Preprint submitted on 23 Feb 2012

HAL is a multi-disciplinary open access archive for the deposit and dissemination of scientific research documents, whether they are published or not. The documents may come from teaching and research institutions in France or abroad, or from public or private research centers.

L'archive ouverte pluridisciplinaire **HAL**, est destinée au dépôt et à la diffusion de documents scientifiques de niveau recherche, publiés ou non, émanant des établissements d'enseignement et de recherche français ou étrangers, des laboratoires publics ou privés.

DESPRE CONCEPTUL DE SALIENȚĂ LINGVISTICĂ ȘI CĂROR FENOMENE CORESPUNDE ÎN LIMBA ROMÂNĂ

ALEXANDRU MARDALE

INALCO din Paris & SeDyL UMR 8202 CNRS

1. Introducere

Unele cercetări lingvistice străine de dată recentă (a se vedea în special lucrările lui (Landragin 2004, 2007, 2009) și numărul tematic al revistei *Faits de Langue* 39 din 2012, Paris, Ophrys) se bazează pe un concept care, după știința noastră, nu a fost încă (riguros) definit în lingvistica românească. Este vorba despre noțiunea de *saliență*, pe care am tradus-o din francezescul *saillance* (cf. englezescul *saliency*).

În lucrarea de față, avem două obiective :

- (i) să oferim câteva elemente de definiție a conceptului de *saliență gramaticală / lingvistică*;
- (ii) să ilustrăm acest concept cu câteva date din limba română.

Mai precis, vom readuce în discuție, prin prisma acestui concept, câteva fenomene binecunoscute, pe care le vom analiza ca manifestări particulare ale principiului general, care este *saliența*. Ne vom referi în mod special la unele aspecte ale organizării informaționale a enunțului, anume la structurile de tematizare (forte) și rematizare.

2. Note despre definiția salienței

Termenul este, chiar și în lucrările străine, relativ nou, însă fenomenele la care se referă nu sunt. Așa cum vom vedea mai jos, acesta apare în diferite domenii.

2.1. Saliența în domenii altele decât lingvistica

Inițial, termenul *saliență* a fost evocat în științele psiho-cognitive, care se ocupă cu analiza *forme*ii unui obiect (cf. *Gestalt theorie*), dar și în științele vizuale (spre exemplu, în publicitate), pentru a desemna detașarea unei figuri pe un fond (cf. engl. *figure* și *ground*) (vezi (Langacker 1991)).

În sens larg, unii cercetători au asimilat acestui concept fenomenele de *proeminență*, iar alții l-au apropiat de cele de *punere în contrast*, de *emfatizare*, de *focalizare* sau, cu alte cuvinte, de *reliefare*.

La oricare dintre aceste nivele de definiție ne-am situa, un lucru pare să fie comun tuturor: *a fi salient* înseamnă *a se ivi primul în minte, în planul vizual, a capta atenția* (Landragin 2007).

De asemenea, s-a observat că o entitate – oricare ar fi natura ei – este salientă în raport cu alta, iar nu considerată singulară. Se vorbește astfel de un *continuum de saliență*, de-a lungul căruia obiectele se plasează în funcție de anumite proprietăți pertinente (a se vedea în paragrafele de mai jos scările care formează ierarhia de saliență).

2.2. Saliența în lingvistică

2.2.1. Foarte scurt istoric

Inspirându-se din analizele de genul celor menționate în paragraful precedent, lingviștii au preluat conceptul, considerându-l un factor determinant în organizarea discursului, cât și un principiu mai mult sau mai puțin universal prezent în diferitele limbi naturale.

Primii care l-au exploatat au fost stilisticienii (spre exemplu, Charles Bally), la începutul secolului 20, fără a folosi însă eticheta aici în discuție (a se vedea, în acest sens, analiza figurilor de stil

ca mijloace de reliefare). Amintim și cercetările lui Henri Weil (sfârșitul secolului al 19-lea) asupra organizării discursive a enunțului și rezultatele sale în legătură cu noțiuni ce țin de lingvistica enunțiativă (*temă – remă*, informație *cunoscută* – informație *nouă*, *ordinea* constituenților în frază, *fond comun* de cunoștințe etc.)

2.2.2. Saliența lingvistică în prezent. Ierarhii de saliență

Recent, utilizarea conceptului a fost extinsă și la alte ramuri ale lingvisticii, mai precis la pragmatică, fonetică-fonologie și, nu în cele din urmă, la morfo-sintaxă și semantică.

Astfel, se consideră că o unitate lingvistică este salientă când aceasta prezintă o serie de proprietăți categoriale, lexicale, sintactice, semantice și / sau prozodice - intonaționale speciale. Spre exemplu, la nivelul categoriilor, un *pronume (accentuat)*, un *nume propriu* sau un *nume cu articolul definit* (în limbile în care acesta există) este mai salient – atât ca tip de denotație / referință, cât și ca poziție sintactică ocupată în enunț – decât un *nume nud* (adică fără articol) sau un *adjectiv*. La fel, în ce privește funcțiile sintactice și rolurile tematice care le sunt asociate, se consideră că *Subiectul* sau *Complementul de Agent* – și rolul tematic care îi este asociat în mod prototipic, anume *Agentul* – este mai salient decât *Obiectul* (direct), având de obicei rolul *Pacient* sau *Temă*.

Se admite în consecință că există ierarhii de saliență, care combină diverși factori (a se vedea, între alții, (Silverstein 1976), (Bossong 1985), (Lazard 1994)). Notăm că nu toți factorii care pot conferi caracterul salient unui obiect lingvistic se situează pe același plan. Unii țin de însuși obiectul lingvistic (adică sunt *interni* sau *inerenți* acestuia – vezi factorii menționați în (i) – (iv) mai jos), pe când alții țin de contextul în care apare obiectul lingvistic (adică sunt *externi* sau contextuali – vezi factorii menționați în (v) – (vii) mai jos):

- (i) statutul categorial al unui cuvânt (pronume, nume propriu, grup nominal cu sau fără articol);
- (ii) tipul de denotație al acestuia (individ (*i.e.*, referențial), proprietate (*i.e.*, nereferențial));
- (iii) rolul tematic pe care îl poartă (Agent, Cauză, Instrument, Temă, Pacient etc.);
- (iv) prezența trăsăturilor de : (a) definitudine (definit, nedefinit), (b) specificitate (specific, nespecific), (c) animacitate (animat uman, animat non uman, inanimat);
- (v) topicalizarea (topicalizat, netopicalizat);
- (vi) focalizarea prin (a) accentuare contrastivă, (b) dislocare / detașare din poziția inițială;
- (vii) prezența modificatorilor.

O asemenea ierarhie a fost propusă de către (Aissen 2003) și, respectiv, (Laca 2002, 2006), pentru a descrie fenomenul de marcare diferențială a subiectului și a obiectului (direct) în diverse limbi (cf. și (Mardale 2007, 2009, 2010) pentru română):

- (A) pronume [+ uman] > nume proprii [+ uman] > pronume [+ animat]
- (B) GN definite [+ uman] > nume proprii [+ animat] > prpnume [- animat]
- (C) GN nedefinite specifice [+ uman] > GN definite [+ animat] > nume proprii [animat]
- (D) GN nespecifice [+ uman] > GN nedefinite specifice [+ animat] > GN definite [- animat]
- (E) GN nespecifice [+ animat] > GN nedefinite specifice [- animat] > GN nespecifice [- animat]

Pe baza unei astfel de ierarhii (care, de altfel, poate fi folosită și la descrierea altor fenomene decât cele pentru care a fost propusă inițial), se poate prezice sau, altfel spus, calcula gradul de saliență al unei unități lingvistice (cf. (Grosz & al. 1995)).

Principiul stabilirii gradului de saliență este următorul: cu cât un cuvânt are mai multe proprietăți de un anumit tip, acesta se va situa în fruntea ierarhiei de saliență, având mari șanse de a fi marcat într-un anumit fel (morfo-sintactic, lexical, prozodic etc.). Invers, cu cât un cuvânt are mai multe proprietăți de tip opus, acesta se va situa în partea de jos a ierarhiei, fiind analizat ca *antisalient* și neputând în consecință fi marcat¹.

2.2.3. Tipuri de saliență lingvistică

Corelativ cu aceste distincții și în paralel cu natura dublă a factorilor de saliență (inerenți și contextuali, vezi mai sus), se vorbește de două tipuri de saliență lingvistică (Landragin 2004, 2007):

(i) saliența *inerentă*;

(ii) saliența *construită* (sau *dobândită* sau *contextuală*).

Primul tip poate fi, la rândul lui, de două feluri: (a) saliența indusă de *proprietăți extralingvistice* (este cazul cuvintelor cu referent unic în clasa lor, numite și *singletons*, spre ex., Soarele, Luna); (b) saliența indusă de *proprietăți (pur) lingvistice* (este cazul unor categorii gramaticale, cum ar fi pronumele, numele proprii).

Al doilea tip se referă la structurile în care un constituent devine salient în virtutea ocurenței în respectiva construcție. S-a observat că cel mai adesea apariția într-o astfel de construcție este însoțită de un marcaj specific, prozodic, lexical, morfologic (este cazul marcajului zis *diferențial* al subiectului, al obiectului sau al construcțiilor dislocate, clivate, emfatic etc.).

2.2.4. Dificultăți de analiză

S-a subliniat, în numeroase rânduri, dificultatea analizei diverselor fenomene declanșate de saliența lingvistică. Această dificultate e cauzată în cele mai multe cazuri de acțiunea simultană a factorilor ce țin (i) de saliența inerentă (și în cazul cărora marcarea specifică este adesea obligatorie) și (ii) de saliența contextuală (în cazul cărora, marcarea specifică este de cele mai multe ori doar facultativă).

În încheierea acestei secțiuni, reținem că *saliența lingvistică* se referă la fenomene complexe, adesea dificil de delimitat, care se situează în mod frecvent la interfața dintre morfo-sintaxă – semantică, pe de o parte, și pragmatică – discurs, pe de altă parte.

3. Despre câteva manifestări ale salienței lingvistice în limba română

În cele ce urmează, vom ilustra pe scurt, cu date din română, câteva manifestări ale salienței lingvistice. Mai exact, vom analiza unele aspecte ce țin de structura informațională a enunțului. Pentru analiza unor fenomene de saliență ce țin în special de morfo-sintaxă și semantică, în limba română, cititorul interesat este invitat să consulte lucrările noastre citate în bibliografie.

3.1. Despre structura informațională a enunțului

Cu privire la structura informațională a enunțului, cele două gramatici de referință recente ale limbii române, *GALR II 2008* și *GBLR 2010*, notează că informația dintr-un enunț se organizează în funcție de mai multe aspecte, cum ar fi noutatea și / sau importanța informației vehiculate, așteptările interlocutorului etc. Aceste aspecte au o incidență asupra organizării enunțului care se reflectă de cele mai multe ori în structura acestuia. Mai exact, este vorba de fenomene care țin fie de ordinea sau de reorganizarea constituentilor, fie de marcarea lor prin mijloace specifice. Multe dintre aceste fenomene

¹ Uneori însă, *antisaliența* însăși poate fi marcată (vezi folosirea numelor nude în anumite poziții sintactice și / sau a unor pronume expletive, non-referențiale).

au fost analizate ca manifestări ale unor mecanisme lingvistice mai generale cunoscute ca *tematizare* și *rematizare*.

Tematizarea, după GBLR 2010: 613, care o numește și *topicalizare*, « constă în plasarea în poziția inițială din enunț a unui component căruia nu-i este caracteristică această poziție ».

Rematizarea, potrivit aceleiași lucrări (p. 615), « constă în marcarea caracterului de remă a unei secvențe din enunț. Structura tipică de rematizare este cea care izolează tema (...) scoțând astfel în relief rema (...) ». Rematizarea este adesea pusă în legătură cu *focusul* (componentă a informației noi, elementul reliefat prin contrast pe un anumit fundal) și cu *focalizarea* (procedul de reliefare a informației noi cu diverse mijloace).

În cele ce urmează, vom descrie câteva contexte de tematizare și de rematizare în română, pe care le vom considera ca manifestări ale *salienței dobândite* sau *construite*. Mai precis, vom trece în revistă câteva dintre mijloacele prin care se realizează saliența construită la nivelul enunțului: (i) mijloace prozodice, (ii) mijloace morfo-sintactice, (iii) mijloace lexicale.

3.2. Mijloacele de exprimare a salienței construite la nivelul enunțului

3.2.1. Mijloace prozodice

Este vorba despre prezența accentului frastic și a conturului intonațional (ascendent sau descendent, în funcție de tipul de frază iar, atunci când este cazul, de tipul de dislocare operat).

GALR II 2008: 913 subliniază că acest tip de marcaj este obligatoriu pentru orice constituent reliefat (prin tematizare zisă *forte* sau focalizare). Cu alte cuvinte, toate structurile de reliefare au o prozodie specială, pe când numai unele dintre ele fac apel și la alte mijloace de marcare (a se vedea următoarele două subsecțiuni).

Astfel, în ce privește constituenții dislocați la stânga din frazele asertive și imperative, conturul intonațional este ascendent (marcat cu săgeată care urcă) și adesea urmat de o scurtă pauză (altfel spus, se caracterizează printr-o prozodie neintegrată, marcată în exemplele de mai jos prin simbolul diez). Notăm că nu pare să existe vreo constrângere de ocurență pentru constituenții din această poziție, nici la nivelul categoriei (nume, adjectiv, adverb, propoziție etc.), nici la nivelul funcției sintactice (argument, adjunct):

(1)	a.	Cartea ↑ (#) <i>nu i-a plăcut niciodată.</i>	(Subiect)
	b.	Să facă un astfel de gest ↑ (#) <i>nu mi-aș fi imaginat.</i>	(Obiect direct)
	c.	Frumoasă ↑ (#) <i>n-a fost nici când era tânără.</i>	(Nume predicativ)
	d.	Diseară ↑ (#) <i>să vii !</i>	(Circumstanțial)

În schimb, în frazele interogative, conturul intonațional al acestor constituenți este unul descendent (și urmat de o scurtă pauză):

(2)	a.	Și voi ↓ (#), <i>ce propuneți ?</i>	(Subiect)
	b.	Să nu faci nimic toată ziua ↓ (#), <i>nu te-ai plictisit ?</i>	(Obiect indirect)
	c.	Cinstit ↓ (#), <i>să fie el oare ?</i>	(Nume predicativ)
	d.	Dar mâine ↓ (#), <i>poți să vii ?</i>	(Circumstanțial)

Cu privire la constituenții dislocați la dreapta și cei din poziție incidentală, oricare ar fi tipul de frază în care apar, aceștia au un contur intonațional descendent, fiind separați de o scurtă pauză (sau chiar de două dacă este vorba de incidente):

(3)	a.	<i>Nu i-a plăcut niciodată,</i> ↓ (#) cartea.	(Obiect direct)
	b.	<i>Nu numai că nu i-a plăcut niciodată,</i> ↓ (#) cartea (#), <i>dar a și urât-o.</i>	
	c.	<i>N-a ajuns atât de târziu,</i> ↓ (#) niciodată.	(Circumstanțial)
	d.	<i>N-a ajuns,</i> ↓ (#) niciodată (#), <i>atât de târziu.</i>	

3.2.2. Mijloacele morfo-sintactice

Unul dintre aceste mijloace este reprezentat de binecunoscuta construcție formată din prepoziția *de* urmată participiu trecut (adică supinul), un adjectiv, un adverb ori un nume nud (a se vedea, pentru detalii asupra acestui subiect, lucrările lui (Manoliu-Manea 1993), (Pană Dindelegan 1998, 2003), (Negoiță-Soare 2002)).

Printre caracteristicile acestei construcții, s-a observat că apare exclusiv în poziția inițială a enunțului (cu accent frastic principal și prozodie neintegrată), că *de* este obligatoriu, iar constituentul pe care îl ia drept complement are folosire predicativă. Adesea, acesta din urmă poate fi parafrazat printr-o sintagmă de tipul *în ce privește (faptul de a...)*. Exemplele următoare ilustrează astfel de construcții, cu supinul în (4) și cu alte categorii posibile în (5):

- (4) a. **De culcat**, se culcă numai târziu. (Supin)
b. **De rămas**, ar mai rămâne, însă nu mai are concediu.
c. **De angajat**, l-ar angaja imediat, dar este vorba de un minor.
- (5) a. **De interesantă**, este cu siguranță foarte interesantă. (Adj)
a'. **De inteligent**, nimic de zis, e inteligent, dar e leneș.
b. **De repede**, va veni repede, dar nu știm dacă va folosi la ceva. (Adv)
b'. **De bine**, lucrează bine, am fost întotdeauna mulțumit.
c. **De prieten**, mi-e prieten, însă nu mă pot baza cu adevărat pe el. (Nume)
c'. **De director**, este un bun director, și toată lumea știe asta.

NB ! Cu privire la elementul *de* din aceste construcții (care pare să nu fie o prepoziție lexicală), Pană Dindelegan *op. cit.* observă că acesta are un rol triplu: (i) de a nominaliza predicatul pe care-l introduce, (ii) de a abstractiza semnificația acestuia, (iii) de a-l tematiza *forte*. *De*, este cu alte cuvinte, un mijloc morfo-sintactic de marcare a salienței construite.

Un alt mijloc de aceeași factură sunt falsele condiționale. Acestea sunt introduse întotdeauna de conjuncția *dacă* și apar în mod necesar ca dislocate la stânga. Au o prozodie neintegrată (sunt deci urmate de o scurtă pauză) și exprimă opoziția în raport cu fraza principală (care este de obicei post-pusă). Uneori, conjuncția *dacă* poate apărea în corelație cu adverbul *atunci*

- (6) a. **Dacă Ion e cuminte**, atunci Petre e un sfânt.
b. **Dacă asta îți place**, atunci pe cealaltă o vei adora.
c. **Dacă acum e cald**, înseamnă că nu știi cum a fost luna trecută.
d. **Dacă și eu sunt exigent**, atunci ce să mai zicem de colegii mei de la lingvistică.

Un alt mijloc este reprezentat de secvența *ca ... să*, formată din complementizatorul *ca* și morfemul conjunctivului, *să*. *Ca* apare obligatoriu în frazele subordonate la conjunctiv, atunci când înaintea acestuia (mai precis, a morfemului *să*) este inserat un constituent focalizat și care se află la origine (adică înainte de deplasarea în poziția focalizată, într-o altă poziție a frazei (de obicei post-verbală)).

Constituenții care apar între *ca* și *să* pot purta un accent contrastiv și îndeplini, ca în exemplele de mai jos, diverse funcții sintactice, subiect (7a), obiect direct (7b), circumstanțial (7c-e):

- (7) a. *A suspendat condamnarea, cu condiția **ca acesta să** plece din Irlanda și să nu revină timp de zece ani.* (www.ziare.com, 5 apr. 2011)
b. *N-aș fi vrut **ca pe TINE să** te supăr, iar pe TINE n-aș vrea să te dezamăgesc.* (www.suchrobert.blogspot.com, 13 oct. 2009)
c. *Speră **ca de Crăciun să** vină acasă.* (www.forum.desprecopii.ro, 19 dec. 2006)
d. *D-na Căpraru lucrează pentru 2 persoane juridice în același timp, se angajează **ca imediat să** plece în concediu fără plată.* (www.timponline.ro, 19 apr. 2011)
e. *Trebuie **ca întotdeauna să** mâncăm fructele pe stocmacul gol.* (www.tisport.blogspot.com, 11 febr. 2012)

În fine, conjuncția *iar* poate fi citată ca mijloc de exprimare a salienței unui constituent în special când acesta din urmă este raportat la un altul, din același enunț. După cum se știe, *iar* exprimă un sens care redă sensurile conjuncțiilor *și* și *dar* (cf. fr. *tandis que*). La nivelul interpretării, aceasta pare să introducă întotdeauna un contrast între doi constituenți. Din punctul de vedere al topicii, al doilea constituent (adică cel contrastat, reliefat) urmează în mod obligatoriu imediat după *iar* (cf. (Bîlbîie & Winterstein 2011), (Bîlbîie 2011)). Cu alte cuvinte, așa cum se poate observa din contrastul între *x* și *x'* din exemplele de mai jos, poziția imediat adiacentă lui *iar* este rezervată constituentului salient, indiferent de funcția sintactică a acestuia.

- (8) a. *Ion e aici, iar Petre e acolo.* (Subiect)
 a'. *??Ion e aici, iar acolo e Petre.*
 b. *Domnii au stat pe scaune, iar doamnele pe canapea.* (Subiect)
 b'. **Domnii au stat pe scaune, iar pe canapea doamnele.*
 c. *Merele au fost făcute gem, iar prunele țuică.* (Obiect direct)
 c'. **Merele au fost făcute gem, iar țuică prunele.*
 d. *Organizatorii sosesc azi, iar mâine invitații.* (Circumstanțial)
 d'. *??Organizatorii sosesc azi, iar invitații mâine.*

În exemplele de mai sus, variantele marcate cu asterisc sau cu semne de întrebare sunt gramaticale, însă au o altă interpretare. Frazele (8b' și d'), de pildă, sunt acceptabile dacă contrastul se realizează între constituenții GP *pe scaune* / GD *organizatorii* și, respectiv, GP *pe canapea* / GD *invitații*.

3.2.3. Mijloacele lexicale

Ne referim aici la o serie de locuțiuni și construcții mai mult sau mai puțin împietrite. În cele mai multe dintre cazuri, acestea se apropie de statutul categorial și de funcționarea prepozițiilor, deși sunt formate din elemente dintre cele mai diverse (prepoziții, substantive, verbe invariabile, adverbe): *în ceea ce privește*, *cu privire la*, *cât despre*, *în privința*, *în legătură cu*, *referitor la*, *dinspre partea*. Multe dintre ele sunt calcuri după alte limbi și pot prezenta diverse restricții de folosire (de pildă, gruparea *cât despre* (cf. fr. *quant à*) se folosește pentru introducerea ultimului argument / punct abordat dintr-o listă dată).

Oricare ar fi aceste restricții, de altfel puțin pertinente pentru discuția de față, reținem că toate mijloacele lexicale menționate mai sus au în comun faptul de a introduce un constituent tematizat. Reținem de asemenea că acestea se pot asociindu-se în mod facultativ cu alte tipuri de marcaj (de pildă, cu topica inițială și / sau cu o prozodie specifică, neintegrată). Exemplele următoare ilustrează câteva astfel de construcții:

- (9) a. *Constantin Bălăceanu-Stolnici: 'În ceea ce privește bunele maniere, nu există compromis'.* (www.eva.ro, 4 iunie 2011)
 b. *Dinspre partea "închinării" interne, nu m-ar mira foarte mult să se concretizeze, având în vedere că "bărbații" noștri politici sunt cei descriși de către Caragiale.* (www.romania-mariei.blogspot.com, 1 nov. 2011)
 c. *În legătură cu acest aspect se iau măsuri prin intermediul prevederilor legale ample și al unei viziuni durabile asupra folosirii resurselor.* (www.conti-online.com, 7 dec. 2011)
 d. *Referitor la declarațiile făcute de Călin Popescu-Tăriceanu la postul Realitatea TV, Biroul de presă al Guvernului este abilitat să facă următoarele precizări.* (www.gov.ro, 17 febr. 2012)
 e. *Cu privire la raportul ICCV din 10 iunie 2010.* (www.revistaculturala.ro, 3 aug. 2010)
 f. *Cât despre susținerea occidentului, aici nu prea am dubii.* (www.romania-mariei.blogspot.com, 1 nov. 2011)

3.2.4. Rezumat

Am constatat în paragrafele precedente că româna prezintă un inventar destul de bogat de mijloace de marcare a constituenților ce intră sub incidența tematizării și a rematizării. Astfel, am înregistrat, după modelul celor mai recente gramatici explicative românești, o serie de mijloace prozodice (accentul și conturul intonațional), morfo-sintactice (construcțiile inițiale în *de* urmat de participiu trecut, adjectiv sau nume nud, falsele condiționale, conjuncția *iar*, morfemul discontinuu *ca...să* de la conjunctiv) și lexicale (locuțiunile prepoziționale de tipul *în ceea ce privește*). Considerăm toate aceste mijloace ipostaze ale salienței lingvistice construite.

Așa cum am putut observa, aproape niciunul dintre ele nu apare singur, ci de cele mai multe ori se asociază cu altele, astfel că se poate ajunge la situații de marcaj multiplu. Cu alte cuvinte, unul și același fenomen – ca expresie a salienței lingvistice, se poate manifesta printr-un cumul de mărci / mijloace lingvistice (reamintim construcțiile de tematizare forte cu supinul, în care apar deopotrivă mărcile morfo-sintactice (anume *de*), prozodice (accentuare frastică și prozodie neintegrată), topica (poziția exclusiv inițială)).

4. Concluzii

În loc de concluzie, dorim să reluăm două idei pe care le-am expus în această scurtă contribuție.

Prima este că *saliența lingvistică* reprezintă un concept pertinent pentru analiza și explicarea a numeroase fapte de limbă. Suntem deci de părere că merită reținut și exploatat și în română cu studii de detaliu.

A doua este că avem însă de-a face cu o noțiune ce se caracterizează printr-o anumită dificultate în abordare, iar aceasta se întâmplă în special pentru că se referă la fenomene a căror complexitate este adesea greu de măsurat. Cu privire la acest ultim aspect, reținem de asemenea că dificultatea abordării și adoptării conceptului poate veni și din următoarele motive: existența mai multor tipuri de saliență lingvistică (inerentă și construită), existența a numeroși (și eterogeni) factori de saliență (lingvistici și extralingvistici), existența diverselor grade sau trepte de saliență și, nu în ultimul rând, situarea diverselor fenomene la interfața dintre gramatică și discurs. Considerăm totuși că această dificultate este numai aparentă și că ea nu ar trebui să priveze conceptul de interesul pe care îl merită.

5. Bibliografie

Aissen, Judith, 2003, „Differential Object Marking: Iconicity vs. Economy”, *Natural Language and Linguistic Theory*, nr. 21, p. 435-483.

Bîlbîie, Gabriela, Grégoire Winterstein, 2011, sub tipar, „Expressing Contrast in Romanian: the conjunction *iar*”, în *Romance Languages and Linguistic Theory 2009: Selected papers from Going Romance 23*, Amsterdam, John Benjamins Publishing Company.

Bîlbîie, Gabriela, 2011, *Grammaire des constructions elliptiques. Une étude comparative des phrases sans verbe en roumain et en français*, Thèse de Doctorat, LLF Paris Diderot.

Bossong, Georg, 1985, *Empirische Universalienforschung. Differentielle Objektmarkierung in den neuiranschen Sprachen*, Tübingen, Narr.

Bossong, Georg, 1998, „Le marquage différentiel de l’objet dans les langues d’Europe”, în Jack Feuillet (ed.), *Actance et valence dans les langues de l’Europe*, Berlin – New York, Mouton de Gruyter, 258-293.

DȘL 1997 = Angela Bidu-Vrăncianu, Cristina Călărașu, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, Mihaela Mancaș & Gabriela Pană Dindelegan, *Dicționar general de științe. Științe ale limbii*, București, Editura Științifică.

GLR 1966 = *Gramatica limbii române*, Vol. I-II, ediția a doua, București, Editura Academiei Republicii Populare Române.

GALR 2005 = Valeria Guțu Romalo (coord.), *Gramatica Limbii Române*, Vol. I, *Cuvântul*. Vol. II, *Enunțul*. București, Editura Academiei Române.

GBLR 2010 = Gabriela Pană Dindelegan (coord.), *Gramatica de bază a limbii române*, București, Editura Univers Enciclopedic Gold.

Grosz, Barbara & al., 1995, „Centering: A Framework for Modelling the Local Coherence of Discourse”, *Computational Linguistics*, nr. 21.2, p. 203-225.

Laca, Brenda, 2002, „Gramaticalización y variabilidad – propiedades inherentes y factores contextuales en la evolución del acusativo preposicional en español”, în A. Wesch (ed.), *Sprachgeschichte als*

Varietätengeschichte romanischer Sprachen. Festschrift für Jens Lüdtke zum 60. Geburtstag. Tübingen, Stauffenburg, p. 195-303.

Laca, Brenda, 2006, „El objeto directo”, în Company Company (ed.), *Sintaxis histórica del español. Vol 1: La frase verbal*, México, Universidad Nacional de México.

Landragin, Frédéric, 2004, „Saillance physique et saillance cognitive”, *Cognition, Représentation, Langage (CORELA)*, nr. 2, revistă electronică.

Landragin, Frédéric, 2007, „Saillance”, *Sémantique. Dictionnaire de sémantique*, disponibil la adresa: www.semantique-gdr.net/dico/index.php/Saillance

Landragin, Frédéric, 2009, „De la saillance visuelle à la saillance linguistique”, prezentare la colocviul *Saillance, aspects linguistiques et communicatifs de la mise en évidence*, Geneva, 12-14 noiembrie 2009.

Langacker, Ronald, 1991, *Foundations of Cognitive Grammar*, Stanford.

Manoliu-Manea, Maria, 1993, *Gramatică, pragmasemantică și discurs*, București, Editura Litera.

Mardale, Alexandru, 2007, „Microvariation within Differential Object Marking: Data from Romance”, prezentare la simpozionul *Linguistic Symposium on Romance Languages 37*, University of Pittsburgh.

Mardale, Alexandru, 2009, *Les prépositions fonctionnelles du roumain. Études comparatives sur la marquage casuel*, Paris, L'Harmattan.

Mardale, Alexandru, 2010, „Éléments d'analyse du marquage différentiel de l'objet dans les langues romanes”, *Faits de Langue. Les Cahiers*, nr. 2, Paris, Ophrys, p. 161-197.

Mardale, Alexandru, 2011, „Aspects de la saillance linguistique en roumain (1)”, *Analele Universității din București. Limba și literatura română*, LX, p. 67-82.

Mardale, Alexandru, 2012, sub tipar, „Le trait [+ personne] comme facteur de saillance en roumain”, *Faits de Langue*, nr. 39, Paris, Ophrys.

Niculescu, Alexandru, 1959, „Sur l'objet direct prépositionnel dans les langues romanes”, *Recueil d'études romanes. IXème Congrès International de linguistique romane à Lisbonne*, Bucarest, p. 103-124.

Niculescu, Alexandru, 1965, *Individualitatea limbii române între limbile romanice*, București, Editura Științifică.

Negoită-Soare, Elena, 2002, *Le supin roumain et la théorie des catégories mixtes*, Thèse de doctorat, Université Paris Diderot & Universitatea din București.

Pană Dindelegan, Gabriela, 1998 / 2003, „Un tipar sintactic de tematizare forte. De văzut, am văzut destule”, în Gabriela Pană Dindelegan 2003, *Elemente de gramatică. Dificultăți, controverse, noi interpretări*, București, Editura Humanitas Educațional, p. 151-164.

Pană Dindelegan, Gabriela, 2007, „Din nou despre participiu. Câteva precizări”, *Studii și cercetări lingvistice*, LVIII / 1, ianuarie – iunie.

Pană Dindelegan, Gabriela, 2008, „Tipuri de gramaticalizare. Pe marginea utilizărilor gramaticalizate ale prepozițiilor *de* și *la*”, în Gabriela Pană Dindelegan 2008, *Limba română. Dinamica limbii. Dinamica interpretării*, Editura Universității din București, p. 227-239.

Silverstein, Michael, 1976, „Hierarchy of features and ergativity”, în R.M.W. Dixon (ed.), *Grammatical Categories in Australian Languages*, p. 112-171.

ON THE CONCEPT OF LINGUISTIC SALIENCY AND THE PHENOMENA TO WHICH IT CORRESPONDS IN ROMANIAN

(Abstract)

Some recent foreign linguistic studies have been based on a concept that has not been defined yet, to our knowledge, in Romanian linguistics. Namely, it is about the notion of saliency (cf. Fr. saillance < Engl. saliency).

This term is rather new, even at international level. However, the phenomena it describes are not. It has been first in use in psycho-cognitive sciences, dealing with the analysis of the form of an object (cf. Gestalt theory), but also in visual sciences, to show the detachment of a figure on a ground. Broadly speaking, some researchers have assimilated in this concept the prominence phenomena, while others have related it to contrasting, emphasis or, in other words, making prominent.

Whatever the definition level, one thing seems to be common in all of them: to be salient means to first come to one's mind, visually, to catch one's attention (Landragin 2007).

Starting from these features, linguists have taken the concept, exploiting it first in stylistics. Recently, its use has been extended to other fields as well, from sentence discourse organisation to morphosyntax and semantics. It is admitted that a linguistic object is salient when it has a series of special lexical, syntactic, semantic and/or prosodic properties.

This article proposes to deal extensively with the concept of linguistic saliency and to support it with data from Romanian. Namely, we will re-discuss, considering this concept, some well-known phenomena, which we will try to interpret as instantiations of linguistic saliency: issues related to the sentence information structure, especially strong topicalisation and focalisation.